

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 314.151.3-054.72/.73(497.4=161.1):655.41(497.4Krško)"1920/1944"
655.41(497.4):821.161.1"1920/1944"

Prejeto: 14. 10. 2019

Založništvo ruskih knjig Milan Auman v Krškem in celjski ruski mesečnik Zarja

RADOVAN PULKO

magister znanosti s področja zgodovine in profesor geografije
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih,
Gospejna ulica 11, SI-2000 Maribor
e-naslov: p_radovan@yahoo.com

Izvleček

V začetku dvajsetih let XX. stoletja je na območju Krškega živel poslovnež Milan Auman. Ukvarjal se je z različnimi manj donosnimi posli, nato pa poslovno priložnost uzrl v založništvu in tiskanju ruskih knjig. Te so bile namenjene predvsem ruskim emigrantom, ki so po državljanski vojni v velikem številu prihajali tudi v Kraljevino SHS in so izkazovali veliko potrebo po knjigah v domačem jeziku. Čeprav je Auman postal eden izmed največjih založnikov in tiskarjev ruskih knjig, v Kraljevini Jugoslaviji ni bil deležen takšnega uspeha kot nekateri podobni založniki v tujini. Njegovo podjetje je že po nekaj letih šlo v stečaj. Precej bolj tragična usoda pa je doletela ruskega emigranta Andreja Rafajloviča Milevskega, ki se je v Celju lotil izdajanja ruskega mesečnika *Zarja*. Članek je del obsežnejše, 15 let trajajoče raziskave o ruski emigraciji v Sloveniji, ki je bila ob koncu leta 2018 objavljena v knjigi *Rusko zamejstvo v slovenskih deželah*.

Abstract

MILAN AUMAN PUBLISHING HOUSE OF RUSSIAN BOOKS IN KRŠKO
AND RUSSIAN MONTHLY ZARJA IN CELJE

At the beginning of the 20th century, a businessman named Milan Auman lived in Krško. He was engaged in various less profitable activities and subsequently saw a business opportunity for publishing and printing Russian books. The latter were intended mostly for Russian emigrants who were coming in large numbers also to Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes after their civil war, and showed a great need for books in their native language. Although Auman became one of the biggest publishers and printers of Russian books, he did not enjoy success in the Kingdom of Yugoslavia like some other publishers abroad. His company experienced bankruptcy after only a few years. A considerably more tragic fate befell Russian emigrant Andrej Rafajlovič Milevski who started publishing a Russian monthly in Celje titled *Zarja*. This article is a part of a broader 15-year-long research on Russian emigration in Slovenia which was published in the book titled *Rusko zamejstvo v slovenskih deželah* (Russian emigrants/minorities in Slovenian lands) at the end of 2018.

Ključne besede:

ruski emigranti,
ruski begunci,
Auman, Milevski,
založništvo,
tiskarstvo,
razglednice

Key-words:

Russian
emigrants,
Russian refugees,
Auman, Milevski,
publishing,
printing,
postcards

Po končani ruski državljanski vojni je v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) poiskalo zatočišče med 41.000 in 44.000 ruskih emigrantov.¹ Ti so v novem okolju sicer večinoma živeli v veliki revščini. Toda zaradi njihove visoke izobrazbe – 76 odstotkov jih je namreč imelo zaključeno vsaj srednjo izobrazbo – je bila med njimi zelo velika potreba po ruskih knjigah in drugem tekstovnem gradivu v ruskem jeziku. Zaradi tega so se na območju Jugoslavije, podobno kot v tujini, pojavile založbe, ki so se začele ukvarjati z izdajo tovrstnih del. Natančnega števila ruskih tiskanih del v Kraljevini Jugoslaviji sicer ni možno podati, saj je bilo veliko ruskih emigrantskih publikacij zaradi dejansko ali domnevno protikomunistične vsebine v povojni Jugoslaviji namenoma uničenih. Domneva se, da je med letoma 1920 in 1944 izšlo največ 2500 naslovov neperiodičnega tiska in 360 naslovov periodičnih tiskovin. Jovan Kačaki je leta 2003 v svoji bibliografiji del ruske emigracije v Jugoslaviji registriral 1556 naslovov neperiodičnih izdaj in 320 periodičnih tiskovin.²

Značilnost ruskih emigrantskih neperiodičnih izdaj je bila, da so izšle v majhnih nakladah, običajno v 500 izvodih. Največje naklade so redko presegle 2000 primerkov. Skupna naklada vseh naslovov neperiodičnega tiska bi tako domnevno lahko znašala 1,200.000 izvodov. 91 odstotkov vseh neperiodičnih publikacij je izšlo v delih države, kjer je živelo pravoslavno prebivalstvo. Od skupnega števila 1556 naslovov neperiodičnih izdaj jih je samo v Beogradu izšlo 1046. Na celotnem slovenskem ozemlju pa le 120. Med žanri, ki jih zajemajo omenjene tiskovine, je najboljšežnejši s področja teologije, kar glede na to, da je v Jugoslaviji našel zatočišče Zamejski sveti sinod pravoslavne cerkve, ki je pokrival večji del ruske svetovne diaspore, ni nič nenavadnega. Sledile so publikacije s področja politike. Slednji žanr je bil zelo obsežen zaradi nedavnih dogodkov, ki so jih med revolucijo in državljansko vojno doživeli emigranti. Nekateri izmed njih se nikoli niso sprijaznili z dejstvom, da so jih boljševiki premagali, zato so se pripravljali različni scenariji, kako zrušiti vladavino boljševikov, in razmišljalo se je o tem, kakšen bo razvoj Rusije po prevratu. V tridesetih letih 20. stoletja so tudi njihovi otroci začeli ustanavljati nova politična gibanja. Nekatera izmed njih so hotela najti neki sporazum z režimom v Sovjetski zvezi, druga pa so bila njihovi zagrizeni sovražniki, ki so se trudili za to, da uničijo komunistični režim. V Jugoslaviji je tako nastalo veliko tiskovin političnega gibanja Mladorusov in Nacionalne delovne zveze nove ruske generacije. Zaradi velikega števila ruskih vojaških oseb in dejstva, da je v dvajsetih letih imel glavni štab generala Vrangla sedež v Sremskih Karlovcih, je povsem razumljivo, da je političnemu neperiodičnemu tisku po obsežnosti sledil neperiodični tisk z vojaško tematiko. Temu žanru so sledili učbeniki in zgodovinske teme. Precej manj je bilo izdane beletristike, saj Jugoslavija ni bila zbirališče znanih ruskih emigrantskih literarnih ustvarjalcev. Glavna založnika pomembnih ruskih emigrantskih knjižnih del sta bila Pariz in Berlin. Nekoliko lažja beletristična dela so se uvažala iz Rige. Sicer pa je bila najplodnejša ruska emigrantska beletristika v Jugoslaviji poezija, kjer je bilo izdanih 75 naslovov.³

V slovenskem prostoru je bilo med ruskim neperiodičnim tiskom daleč največ izdanih učbenikov. Šlo je predvsem za ponatise klasičnih ruskih učbenikov. Te je izdajal izključno en založnik – Milan Auman iz Krškega. Od 145 ruskih učbenikov, ki so izšli v Kraljevini Jugoslaviji, je Auman izdal kar 101. Čeprav se je Auman z založništvom ukvarjal samo štiri leta, je po številu izdanih ruskih emigrantskih neperiodičnih tiskovin v Jugoslaviji na drugem mestu. Kljub temu

¹ Јовановић, Досељавање руских избеглица у Краљевину СХС 1919–1924, str. 186 (Jovanović, Doseljavanje ruskih избеглица u Kraljevino SHS 1919–1924).

² Качаки, Руске избеглице у Краљевини СХС/Југославији, str. 12, 36 in 39 (Kačaki, Ruske избеглице u Kraljevini SHS/Jugoslaviji).

³ Качаки, Руске избеглице у Краљевини SHS/Југославији, str. 13–15.

pa je obstoj tega založnika tudi v slovenskem prostoru ostal do nedavnega popolnoma spregledan.⁴

Založništvo ruskih knjig Milan Auman v Krškem

Milan Auman je do leta 1924 izdal 105 neperiodičnih tiskovin. Po številu izdanih naslovov je bil tako v celotni Jugoslaviji pri samem vrhu med založniki. Več, 116 neperiodičnih izdaj, je imel le Ruski znanstveni inštitut v Beogradu, ki pa je izdajal v precej daljšem obdobju, tja do leta 1941. Aumanove izdaje so bile pogosto oglaševane v različnih emigrantskih časopisih, ki so izhajali po svetu. Ena izmed posebnosti njegovih izdaj pa je tudi ta, da v večini izmed njih niso navedeni ne leto, ne kraj izdaje in ne ime tiskarne. Da gre dejansko za Aumanove izdaje, je mogoče razbrati le s platnic njegovih knjig, na katerih so navedeni sezname novih knjig, ki jih je izdal.⁵

Njegovo podjetje, javna trgovska družba Maison de commerce Milan Auman & Comp., se je vpisalo v trgovski register 9. 4. 1921 kot komisijska trgovina na debelo. Sicer pa je njegov družabnik bil trgovec Aleksander I. Zagrjaženski, ki je prav tako imel pravico samostojno zastopati podjetje.⁶ Zagrjaženski⁷ je bil ruski emigrant, rojen v Peterburgu. Jugoslovansko državljanstvo je skupaj z ženo Marijo in mladoletnimi otroki Marijo, Valentinom in Ljudmilo pridobil leta 1924.⁸ Auman se je že pred ustanovitvijo podjetja ukvarjal s trgovskimi posli. Tako je v prvih mesecih leta 1921 prodajal varnostne sponke za denarnice, ki naj bi onemogočale tatvine.⁹

V začetku leta 1922 so bili pri Aumanu zaposleni samo ruski emigranti. Njegova tiskarna je takrat uporabljala tipografijo, cinkografijo in litografijo. Do februarja 1922 je izdala 1 mladinsko knjigo, 2 leposlovni in 4 znanstvene ruske knjige.¹⁰ Sicer pa je komisijska trgovina ruskih knjig in ruska grafična industrija postala obratni predmet podjetja Milan Auman & Comp. 21. 3. 1922.¹¹ Junija 1922 sta se podjetju kot družabnika priključila še dr. Ivan Dimnik, odvetnik v Krškem, in Rudolf Jagarčec, tiskarnar v Krškem. Pravico zastopati podjetje pa so imeli le trije: Auman, Dimnik in Zagrjaženski, in sicer vedno po dva skupaj. Pri nenavadnih poslih in važnejših pogodbah pa vsi trije skupaj.¹² Jagarčec je smel zastopati podjetje že mesec dni pozneje in je ostal v njej kot družabnik do

⁴ Kačaki: Ruske izbeglice u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, str. 14 in 24.

⁵ Prav tam, str. 23 in 24.

⁶ Kraljevina SHS, Uradni list Deželne vlade za Slovenijo, Ljubljana, 2. 5. 1921, let. 3, št. 46, str. 244.

⁷ Po različnih virih, tudi uradnih dokumentih, je njegov priimek zapisan tudi kot Sagriaschky, Sagriažški in Zagrijazsky.

Glej: Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 33, Ljubljana, 18. 4. 1924, str. 205; Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. XI, št. 16, Ljubljana, 16. 2. 1929, str. 138; Kraljevina SHS, Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Ljubljana, 2. 5. 1921, let. 3, št. 46, str. 244.

⁸ »Sprejem v jugoslovansko državljanstvo«, *Jutro*, št. 220, 18. 9. 1924, str. 4.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 87, Ljubljana, 17. 9. 1924, str. 516.

⁹ »Dil' – sigurnostne zaponke«, *Jutro*, let. II, št. 67, Ljubljana, 19. 3. 1921, str. 3.

¹⁰ »Ruski koledar«, *Slovenski narod*, št. 41, 19. 2. 1922, str. 5.

¹¹ Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 36, Ljubljana, 10. 4. 1922, str. 240.

¹² Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 76, Ljubljana, 17. 7. 1922, str. 507.

Naslovnica muzikalij *Sjevernaja Lira*, ki jih je v Sloveniji izdajal Milan Auman iz Krškega (Vir: Zasebna zbirka Radovana Pulka).

23. 1. 1923.¹³ Dimnik je novembra 1922 kot javni družabnik izstopil.¹⁴

Podjetje je obstalo le kratek čas. Že 25. 12. 1924 je bilo likvidirano.¹⁵ Še med postopkom likvidacije, ki se je začel marca 1924, je Auman skupaj s poslovnimi partnerji odprl novo podjetje.¹⁶ Imenovalo se je Ruski tisk (Russkaja Pečatj), družba z omejeno zavezo. V trgovski register je bilo vpisano 9. 4. 1924. Podjetje bi se ukvarjalo z izdajo in zalaganjem ruskih knjig, tiskovin, muzikalij, časopisja in izdelkov, spadajočih v grafično stroko, namenjenih za ruski knjižni trg in ruske potrebe. Ukvarjalo bi se s komisijsko prodajo knjig lastne in tuje založbe. Poslovodje podjetja so bili: prokurist Ljubljanske banke v Ljubljani Svetoslav Premrou, Zagrjaženski in Auman. V nadzornem svetu podjetja so bili dr. Dimnik in bančnika v Ljubljani, dr. Vladimir Borštnik in Viktor Črnko. Avgusta istega leta je bil za prokurista podjetja postavljen Boris V. Bittner, zasebni uradnik v Krškem.¹⁷

Osnovna glavnica podjetja je znašala 3.500.000 dinarjev, pri čemer je bilo v gotovini vplačanih 1.828.309 din in 88 par. Kot stvarno vlogo s sporazumno določeno prevzemno ceno 1.671.690 dinarjev in 12 par pa so dr. Dimnik, Auman in Zagrjaženski novemu podjetju izročili vsak do 1/3 pripadajočega jim podjetja Milan Auman & Comp. z vsemi stroji, surovinami in zalogami izdelkov, med katerimi so bile knjige, muzikalije, slike in drugo.¹⁸

Vse pa kaže, da tudi to podjetje ni bilo uspešno, saj je bila že 20. 12. 1924 na izrednem občnem zboru družbenikov sklenjena razdružitev in likvidacija družbe.¹⁹ 25. 1. 1925 je nato podjetje Russkaja Pečatj prešlo v likvidacijo. Postopek so vodili različni likvidatorji, med katerimi so bili: Oton Obradovič, poslovodja Zvezne tiskarne v Ljubljani, Emil Kandare, finančni svetnik v po-

¹³ Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 89, Ljubljana, 26. 8. 1922, str. 595.

Kraljevina SHS, Uradni list Deželne vlade za Slovenijo, let. V, št. 15, Ljubljana, 12. 2. 1923, str. 107.

¹⁴ Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 122, Ljubljana, 27. 11. 1922, str. 861.

¹⁵ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 2, Ljubljana, 12. 1. 1925, str. 10.

¹⁶ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 33, Ljubljana, 18. 4. 1924, str. 205.

¹⁷ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 88, Ljubljana, 20. 9. 1924, str. 528; Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 44, Ljubljana, 15. 5. 1924, str. 282.

¹⁸ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 44, Ljubljana, 15. 5. 1924, str. 282.

¹⁹ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 10, Ljubljana, 29. 1. 1925, str. 52.

koju iz Ljubljane, Leon Franke, bančni uradnik v Ljubljani, dr. Borštnik in Zagražanski. Postopek likvidacije se je vlekel še vsaj v leto 1929.²⁰

Kakor je že bilo omenjeno, se je Auman ukvarjal z različnimi posli. Leta 1921 se je lotil izdaje nekdanj po vsej Rusiji priljubljenih muzikalij Sjevernaja Lira. Po pisanju časopisa *Slovenski narod* omenjene muzikalije v ruskih glasbenih krogih niso uživale nobenega ugleda. Zaradi neumetniške vsebine so jih ruski glasbeniki preganjali, ker so po njihovem mnenju izpodrivale »zdravo narodno pesem«. Ta zbirka muzikalij pa naj bi imela veliko ljubiteljev na raznih družinskih zabavah in v kavarnah. Na splošno je bila v časopisu *Slovenski narod* Aumanova odločitev za izdajanje omenjene zbirke označena zelo negativno.²¹ Kljub temu so se Aumanove muzikalije leta 1921 po ceni 10 kron prodajale v knjigarni Schwentner v Ljubljani, Vilko Weixel v Mariboru in Goričar - Leskovšek v Celju, pa tudi pri Kleinmayerju in Bambergu v Ljubljani. Besedila pesmi so bila v ruščini, zapisana pa v latinici.²² Slednje kaže na to, da niso bile namenjene samo ruskim emigrantom, temveč tudi domačinom. Razne ruske muzikalije, zapisane v ruski cirilici in latinici, je Auman prodajal tudi na ljubljanskem velesejmu septembra leta 1921.²³ V nekaterih izvodih so bile pesmi, ki so jih ruski pevci prepevali na koncertih po Kraljevini SHS. Ti izvodi so bili opremljeni s fotografijami izvajalcev.²⁴ Na ljubljanskem velesejmu leta 1921 je podjetje Milan Auman in drug predstavilo tudi za takratni čas moderne zložljive postelje, ki naj bi vzbudile zanimanje pri turističnih, sokolskih in športnih krogih.²⁵ Auman je po takratnih slovenskih časopisih izdelek oglaševal kot primeren za majhna stanovanja. Teža postelje pa naj bi bila le 9 kg.²⁶ Omenjene postelje je Auman izdeloval še vsaj do leta 1922, ko jih je reklamiral na 2. Ljubljanskem velesejmu.²⁷ Obenem je njegovo podjetje na velesejmu v Ljubljani leta 1922 za razstavljalce opravljalo dekorativna in reklamna dela, kot so bila: oprema izložbenih prostorov, reklamnih plošč, originalnih plakatov in kiparska dela.²⁸ Sicer pa je v začetku leta 1922 Auman izdal ruski koledar, ki je vseboval imena mesecev in dni v ruskem ter francoskem jeziku. Oblikovan je bil po julijanskem in gregorijanskem koledarju. Bil je barven in okrašen s slovenskim narodnim motivom.²⁹ Poleg vsega navedenega je Aumanovo podjetje leta 1923 izdelovalo tudi ruska računala – abake.³⁰

Auman se je ukvarjal še z izdajo razglednic. Za razglednice, ki jih je izdal

- ²⁰ Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, Ljubljana, 29. 1. 1925, str. 48. Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 9, Ljubljana, 10. 4. 1925, let. VII, št. 35, str. 210; Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. IX, št. 1, Ljubljana, 2. 1. 1927, str. 3; Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. XI, št. 16, Ljubljana, 16. 2. 1929, str. 138.
- ²¹ »Zaloga muzikalij trgovskega doma Milan Auman«, *Slovenski narod*, št. 133, 16. 6. 1921, str. 4.
- ²² »Ruske muzikalije«, *Jutro*, št. 291, 13. 12. 1921, str. [2]; »Ruske muzikalije«, *Jutro*, št. 286, 6. 12. 1921, str. [2]; »Ruske muzikalije«, *Jutro*, št. 282, 30. 11. 1921, str. [2]; »Ruske muzikalije«, *Jutro*, št. 278, 25. 11. 1921, str. [2]; »Milan Auman & Comp. v Krškem«, *Jutro*, št. 212, 7. 9. 1922, str. [4]; »Veseli trgovcev«, *Slovenski narod*, št. 202, 6. 9. 1922, str. 4.
- ²³ »Volga, Volga«, *Slovenski narod*, št. 200, 7. 9. 1921, str. 3; »Volga, Volga«, *Jugoslavija*, št. 210, 5. 9. 1921, str. 3; »Volga, Volga«, *Jugoslavija*, št. 211, 6. 9. 1921, str. 4.
- ²⁴ »Ruske muzikalije«, *Tabor*, št. 279, 11. 12. 1921, str. 5.
- ²⁵ »Domače vesti, Zložljive postelje«, *Jutro*, št. 215, 11. 9. 1921, str. 3.
- ²⁶ »Milan Auman & Comp. v Krškem, Jutro, let. III, št. 212, Ljubljana, 7. 9. 1922, str. [4]; »Moderne zložljive postelje«, *Jutro*, št. 223, 21. 9. 1921, str. [3].
- ²⁷ »Najmodernejše patentne postelje«, *Slovenski narod*, št. 202, 6. 9. 1922, str. 4.
- ²⁸ »Gospodarstvo, Dekorativna in reklamna dela za II. Ljubljanski veliki sejem«, *Slovenec*, št. 179, 19. 8. 1922, str. 4; »Ljubljanski veliki sejem«, *Trgovski list*, št. 97, 22. 8. 1922, str. 3; »Ljubljanski veliki sejem«, *Jutro*, št. 187, Ljubljana, 10. 8. 1922, str. [5]; »Razno, Veliki sejem v Ljubljani«, *Obrotni vestnik*, št. 16, 15. 8. 1922, str. 117; »Gospodarstvo, Ljubljanski velesemenj«, *Jugoslavija*, št. 180, 10. 8. 1922, str. 5.
- ²⁹ »Ruski koledar«, *Slovenski narod*, št. 41, 19. 2. 1922, str. 5.
- ³⁰ »Ruska računala«, *Slovenski narod*, št. 255, 8. 11. 1923, str. 5; »Ruska računala«, *Slovenski narod*, št. 258, 11. 11. 1923, str. 11.

pod podjetjem Milan Auman & Comp., je značilno, da so izključno črno-bele ali sivo-olivne barve. Za tisk se je uporabljala avtotipija, na njih pa so ruski motivi, večinoma reprodukcije znanih slikarskih del, ki jih hrani Tretjakovska galerija. Vse razglednice so bile oštevilčene, število izdaj pa ni znano.³¹ Barvne so razglednice, ki jih je Auman izdal pod podjetjem Russkaja Pečatj. Te niso oštevilčene, na njih pa so motivi iz ruskih pravljic. Nenavadno je, da Aumanovih razglednic ni mogoče najti v nobenem tovrstnem katalogu niti v katalogu *Slavjanskaja vzaimnost*, ki je izšel v Beogradu po letu 1929.

Ena izmed razglednic, ki jo je v Krškem izdalo podjetje Milan Auman & Comp. (Vir: Zasebna zbirka Radovana Pulka).

Kakor je bilo že omenjeno, se je Aumanovo podjetje Russkaja Pečatj ukvarjalo tudi s komisijsko prodajo knjig lastne in tuje založbe. Sodeč po ohranjenem katalogu tega podjetja so v zalogi imeli kar 1590 različnih naslovov ruskih knjig. Največ med njimi jih je bilo s področja poezije in literarnih del. Sledili so srednješolski učbeniki. Knjige z memoarno vsebino, ki jih je prodajalo omenjeno podjetje, so se nanašale skoraj izključno na obdobje revolucije in državljanske vojne v Rusiji. Kar pa se tiče slovarjev in knjig za samostojno učenje jezikov, preseneča, da je bilo med 53 naslovi le 5 takih, ki so se nanašali na poznavanje srbskega jezika, in nobene knjige, s pomočjo katere bi se Rusi lahko naučili slovenščino. Preostale tovrstne knjige so se nanašale na spoznavanje s francoščino, angleščino, italijanščino, nemščino, izdani pa sta bili tudi ena za učenje poljskega jezika in ena za učenje češkega. Auman je v katalog poleg naslovov knjižnih del vnesel le še avtorje, založnike in leto natisa pa je izpustil. Zaradi tega na podlagi omenjenega vira žal ni možno ugotoviti, koliko od navedenih naslovov je Auman natisnil sam.³²

³¹ Rostislav Polčanin, New York – pismo avtorju, 8. 1. 2008. Aumanove razglednice iz zbirke Rostislava Polčaninova; Aumanove razglednice iz zbirke Radovana Pulka.

³² Каталогъ книгъ общества »Русская Печать«, Ruski tisk, Russkaja Pečatj D. ZO. Z. Krško,

Preglednica knjig podjetja Russkaja pečatj Krško, v kateri so knjige razvrščene po številu naslovov in žanrih³³

Žanr	Število naslovov
Poezija in sodobna literarna dela	408
Srednješolski učbeniki	227
Družboslovne, politične in zgodovinske knjige	141 ³⁴
Knjige o tehniki in obrti	117
Otroške knjige	68
Memoarji	60
Slovarji in knjige za samostojno učenje jezikov	53
Kmetijstvo	47
Medicina	39
Umetnost in knjige razkošnih izdaj	38
Drugo	392 ³⁵
Skupaj naslovov	1590

Celjski ruski mesečnik *Zarja*

V Kraljevini Jugoslaviji je bilo več ruskih periodičnih tiskovin, ki so izhajale kot dnevniki, tedniki, dvotedniki, mesečniki, le kot dvomesečniki, tromesečniki itd. Prvo rusko glasilo, ki je začelo izhajati v Kraljevini SHS, je bil najverjetneje *Bjulleten*³⁶ (Bilten), ki ga je izdajala Ruska telegrafska agencija »Russagen«.³⁷ Najstarejši ohranjeni izvod ima datum 8. 3. 1920 in številko 39. Bil je pisan na pisalni stroj, nekatere številke pa so bile rokopisi, razmnoženi na šapirografu. Prinašal je vesti z bojišč ruske državljanske vojne, politično- ekonomske vesti, povezane z vojno, in vesti iz življenja ruskih emigrantov v Srbiji. Med ruskimi dnevnimi periodičnimi tiskovinami je med prvimi začel izhajati tudi beograjski dnevnik *Russkaja Gazeta*. Njegova založnika Iol de Montklar, s pravim imenom G. Nolde, in A. A. von Goerc sta delala popolnoma neodvisno od ruskega veleposlaništva v Beogradu. Za tisk sta uporabljala tiskarske stroje iz Rusije. Od kod sta pridobivala sredstva za izdajanje publikacije, ni znano. Dnevnik je začel izhajati 6. 5. 1920, torej v času, ko se je vojska generala Vrangla še bojevala proti

Slovenija, Jugoslavija (Katalog knjig občestva »Russkaja Pečatj«, Ruski tisk, Russkaja Pečatj D. ZO. Z. Krško, Slovenija, Jugoslavija).

³³ Prav tam.

³⁴ Med pripravo kataloga knjig je Auman, sodeč po naslovih, nekaj knjig napačno razvrstil po rubrikah. Tako bi vsaj 12 naslovov knjig, ki jih je dal pod družboslovje, dejansko spadalo v naravoslovje.

³⁵ Tudi v tej rubriki je bil Auman dokaj nedosleden, saj bi lahko kar nekaj navedenih knjig vnesel pod žanr poezija in literatura, nekaj pod žanr družboslovje ter še kam.

³⁶ »Бюллетень«.

³⁷ Русское Телеграфное Агентство »Руссагенъ«.

Katalog knjig podjetja »Russkaja Pečatj« iz Krškega, ki jo je vodil Milan Auman (Vir: Valvasorjeva knjižnica Krško).

boljševikom. Dnevnik je zato objavljala poročila z vseh front ruske državljanske vojne. Vseboval je tudi veliko člankov, ki so napadali vladi Velike Britanije in Poljske, češ da v boju proti boljševikom nista dovolj odločni. Zaradi teh provokativnih člankov je med Vranglovim štabom in diplomatskimi predstavniki Velike Britanije prihajalo do določenih trenj na diplomatski ravni. Domneva se, da sta bila založnika agenta z nalogo provociranja. Na takšno domnevo napeljuje tudi dejstvo, da sta založnika po izidu zadnje številke 16. novembra 1920 popolnoma izginila iz ruskega emigrantskega življenja.³⁸

Eden izmed vplivnejših ruskih emigrantskih dnevnikov, ne samo v Jugoslaviji, ampak tudi med ruskimi emigranti po svetu, je bil *Novoe Vremja*. Izhajal je med 22. 4. 1921 in 26. 10. 1930. V tem času naj bi izšlo vsaj 2853 številčk. Njegov založnik je bil M. A. Suvorin, ki je nadaljeval tradicijo istoimenskega dnevnika, izhajajočega v Petrogradu. Dnevnik je bil politično konzervativen. Izhajal je ob politični in finančni podpori ruskih emigrantskih vplivnežev v Jugoslaviji.³⁹

O ruskem emigrantskem periodičnem tisku v Jugoslaviji je na splošno v tujih strokovnih krogih znanega izredno malo. Po raznih knjižnicah in arhivih se je namreč predvidoma ohranilo le 45 odstotkov vseh tovrstnih tiskovin. Glavni razlog za to je da je večina ruskega periodičnega tiska bila s področja vojaštva in politike ter da je večina avtorjev tovrstne literature kakor tudi založnikov bila protikomunistično orientirana. Zaradi tega so po drugi svetovni vojni lastniki, ki so do tedaj hranili izvode omenjenih publikacij, te iz strahu za svojo osebno varnost uničevali. Razlogi so seveda še drugi. Nekatere publikacije so tako redko izhajale ali pa je izšlo samo nekaj številčk, da verjetno nihče ni videl smisla, da bi jih sploh hranil. Prav tako so bile nekatere izmed njih tiskane na papir slabše kvalitete, ki ni bil trpežen. Ena izmed takšnih periodičnih tiskovin, ki je verjetno izšla le v dveh številkah, je bila tudi *Zarja*, glasilo ruske narodne misli in slovanske vzajemnosti. Začela je izhajati v Celju leta 1922. Urejal jo je Andrej Rafajlovič Milevski, tiskala pa Tiskarna Rodé iz Celja. Članki v glasilu so bili objavljeni v ruskem, slovenskem in srbohrvaškem jeziku, vsebovalo je tudi pesmi. Izbor člankov in pesmi se je v posameznem jeziku razlikoval, tako da so bili nekateri ruski članki prevedeni v slovenščino ali srbohrvaščino. Preostali članki so bili ali samo v ruskem, ali samo v slovenskem, ali samo v srbohrvaškem jeziku. V slovenščino so bili prevedeni tudi odlomki del A. Čehova in basen Sergeja Lesonja. Prav tako so bili nekateri članki prevedeni tudi iz srbsčine v ruščino in obratno. Avtorji večine člankov so bili podpisani zgolj s psevdonimi: Srbin, Marica, Slušatelj, Kijevčan. Pisci člankov v ruskem jeziku so bili: A. Milevski, N. Jezerskij, A. Rjazanskij in N. Donner. Objavljen je bil tudi članek prof. P. Novgorodceva iz časopisa *Rul*. V januarški številki je v slovenščini o panslavizmu pisal še dr. Aleksandrovič. Prevajalca ruskih besedil v slovenski jezik sta bila Sergej Koun in Vinko Bernik. Pri tem je šlo zgolj za prevode odlomkov iz del Čehova. *Zarja* je bila zamišljena kot mesečnik in naj bi imela svoje zastopnike v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Subotici, Mariboru, Gruzju v Dalmaciji, v Carigradu, pa tudi v Bolgariji v mestu Tirnovu.⁴⁰ Sicer pa naj bi *Zarja* razpošiljali tudi med ruske emigrante v Nemčijo.⁴¹

Prodaja je bila predvidena po knjigarnah, trafikah in železniških postajah Kraljevine SHS. Teme v glasilu so bile panslavistične in za tisti čas aktualne, kot na primer boljševizem v Rusiji in drugo.⁴² Sicer pa kakšna podrobnejša analiza na podlagi le dveh dostopnih številčk glasila ne bi bila smiselna. Znana je namreč samo skupna izdaja številke 1 in 2, ki je izšla za januar in februar, ter številka 3,

³⁸ Качаки, Руске избеглице у Кралјевини СХС/Југославији, str. 39–41.

³⁹ Качаки, Руске избеглице у Кралјевини СХС/Југославији, str. 40.

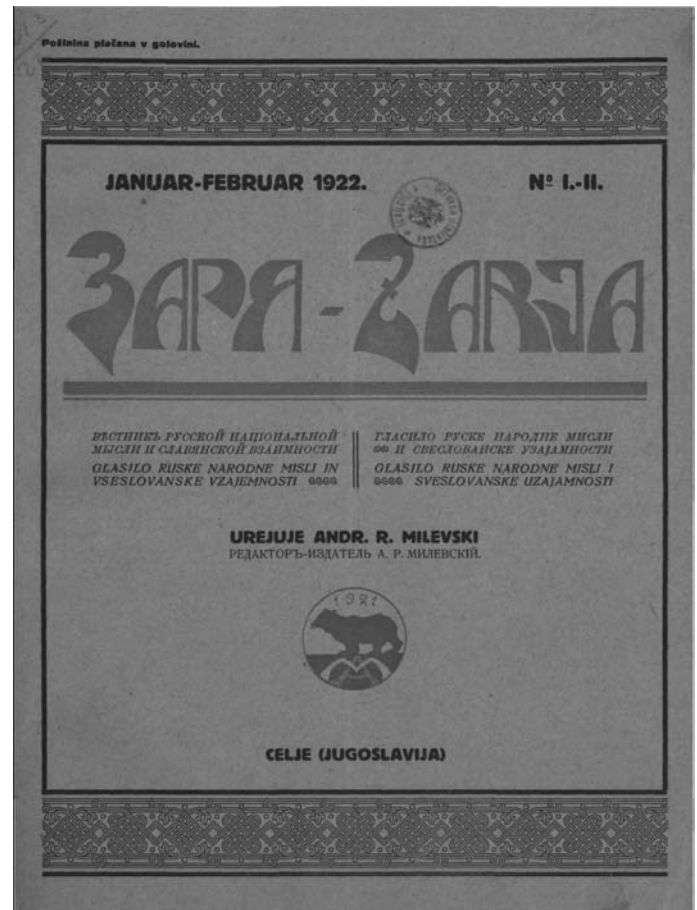
⁴⁰ *Zarja*, št. I./II, Celje, januar, februar 1922; *Zarja*, št. 3, Celje, marec 1922.

⁴¹ »*Zarja*«, *Jutro*, št. 67, 19. 3. 1922, str. [2].

⁴² »*Zarja*«, *Jutro*, št. 67, 19. 3. 1922, str. [2]. .

ki je izšla za marec 1922. Najverjetneje sta to bili tudi edini izdaji obravnavanega glasila. Slednje je mogoče sklepati iz članka, ki ga je leta 1937 objavil dr. Ivan Lah. Ta se je, kakor je trdil v omenjenem članku, v začetku dvajsetih let osebno seznanil z Milevskim. Glasilo naj ne bi doživelo večjega odziva v širši javnosti in je kmalu nehalo izhajati.⁴³

»Zarja« je najverjetneje začela izhajati zaradi potrebe urednika, da bi si izboljšal težek gmotni položaj, v katerem se je znašel kot emigrant. Milevski, ki ga nekateri viri omenjajo kot ruskega polkovnika, drugi kot profesorja, naj bi se prvič znašel na Slovenskem že pred 1. svetovno vojno.⁴⁴ Po ruski državljanski vojni je skupaj z ženo prišel v Celje iz Carigrada. Tu je živel, podobno kot drugi ruski begunci, v veliki revščini. Tako je najprej začel izdajati omenjeni mesečnik.⁴⁵ Pri tem je bil neuspešen. Zato je poskušal izdajati tudi razglednice, kar prav tako ni prineslo uspeha.⁴⁶ Pozneje je odprl komisijško trgovino, v kateri je prodajal francoske parfume, ruski čaj in tkanino. Odprl je tudi taksi službo ter leta 1923 razstavljal na 3. Ljubljanskem veesejmu.⁴⁷ Kljub velikim vložnim naporom uspeha ni imel. Posrečilo se mu je prepričati dobavitelje, da so ga kreditirali za okoli 200.000 dinarjev. Ko pa upnikom ni mogel poplačati, je leta 1925 izginil na tuje. Kmalu mu je sledila tudi žena z otrokom. Milevski je odpotoval v Monte Carlo, kjer je v neki igralnici izgubil še ves svoj preostali denar in se nato iz obupa ustrelil.⁴⁸ Tragičen konec Mi-

Naslovnica ruskega mesečnika »Zarja«, ki ga je v Celju izdajal ruski emigrant Andrej Rafajlovič Milevski (Vir: dLib).

⁴³ »Ivan Lah, Ob dr. Prijateljavi 'Borbi'«, *Misel in delo, Kulturna in socialna revija*, let. III, št. 12, Ljubljana, 1937, str. 351 in 352.

⁴⁴ »Celjske novice, Pravoslavna občina«, *Nova doba*, št. 148, 20. 12. 1921, str. 2; »Zarja«, *Jutro*, št. 67, 19. 3. 1922, str. [2].

⁴⁵ »Žalosten konec ruskega emigranta, Nova doba, let. VIII, št. 84, Celje, 31. 7. 1926, str. 2; »Vodič po III. Ljubljanskem veesejmu«, *Jutro*, št. 199, 26. 8. 1923, str. [9].

⁴⁶ Med nastajanjem pričujočega dela je bila odkrita le ena črno-bela razglednica, ki jo je izdal Milevski, natisnila pa Mariborska tiskarna. Na njej je motiv Kremlja (Zbirka Nikolaja Sorokina).

⁴⁷ »Žalosten konec ruskega emigranta«, *Nova doba*, št. 84, 31. 7. 1926, str. 2; »Vodič po III. Ljubljanskem veesejmu«, *Jutro*, št. 199, 26. 8. 1923, str. [9]; »Prodaja«, *Nova doba*, št. 89, 9. 8. 1923, str. 4; »Avto – taksa«, *Nova doba*, št. 110, 27. 9. 1924, str. 8; »Avto – taksa«, *Nova doba*, št. 111, 30. 9. 1924, str. 4.

⁴⁸ »Iz Celja, Samomor bivšega celjskega trgovca«, *Slovenski narod*, št. 170, 31. 7. 1926, str. 3. Navedeni članek imenuje Milevskega kot Andreja Aleksandroviča, kar pa je zagotovo tiskarska napaka. »Žalosten konec ruskega emigranta«, *Nova doba*, št. 84, Celje, 31. 7. 1926, str. 2; »Celjske novice, V širni svet«, *Nova doba*, št. 74, Celje, 11. 7. 1925, str. 2.

levskega nikakor ni bil osamljen primer med ruskimi emigranti. Po dnevnem tisku iz časa izpred 2. svetovne vojne je zaslediti kar nekaj vesti o ruskih emigrantih, ki so zaradi nemogočih življenjskih razmer končali svoje življenje na tak način.⁴⁹

Po trditvah časopisa *Tabor* je bila *Zarja* prva ruska revija, ki je izhajala na Slovenskem.⁵⁰ Odnos slovenskih tiskanih medijev do nje pa je bil nasprotujoč. Po mnenju *Tabora* je bila *Zarja* namenjena predvsem širjenju panslavističnih idej. Panslavizem je bil po njegovem mnenju že preživet. Zato ga je *Tabor* imel zgolj za razširjevalca ruskega nacionalizma. V skladu s tem je omenjeni slovenski časopis izražal dvom o potrebnosti tovrstnega tiskanega medija, kot je bila *Zarja*.⁵¹ Nasprotno je časopis *Jutro* izrazil, da bi *Zarja* lahko imela pomembno nalogo pri združevanju Slovencev in ruske inteligence pri reševanju slovanskega in ruskega vprašanja ter da je takšna revija na Slovenskem zelo zaželena. Koristila bi vsaj zato, da bi seznanjala ruske emigrante z zahodno kulturo in jih odvrnila od »germanofilstva«.⁵²

Milan Auman in Andrej Rafajlovič Milevski sta po doslej zbranih podatkih najverjetneje edina založnika na Slovenskem, ki sta se v času med obema svetovnima vojnama ukvarjala z izdajanjem tiskovin, namenjenih predvsem ruskim emigrantom, ter tako predstavljata svojevrstno posebnost v slovenskem prostoru.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ZBIRKE

- Zasebna zbirka Rostislava Polčaninova, ZDA
- Zasebna zbirka Radovana Pulka
- Zasebna zbirka Nikolaja Sorokina, ZDA

USTNI VIRI

- Rostislav Polčaninov, New York – pismo avtorju, 8. 1. 2008.

LITERATURA

Мирослав Јовановић, Руска емиграција на Балкану (1920–1940), Чигоја штампа, Београд, 2006.

Јован Качаки, Руске избеглице у Кралјевини СХС/Југославији, Библиографија радова 1920–1940, Покушај реконструкције, Друго допуњено и уређено издање, Београд, 2003.

Ivan Lah: Ob dr. Prijateljavi »Borbi«, Misel in delo, Kulturna in socialna revija, let. III, št. 12, Ljubljana, 1937, str. 351 in 352.

⁴⁹ Tako na primer Slovenski gospodar poroča o ruskem emigrantu Iliji Goremuči, zaposlenem pri železniški postaji, ki si je zaradi skromne plače, s katero se ni mogel preživljati, v Subotici na pokopališču prerezal trebuh.

Prim.: »Dnevne vesti, Obup ruskega emigranta«, *Slovenski narod*, št. 70, 27. 3. 1940, str. 3.

⁵⁰ »Panslavizem«, *Tabor*, št. 59, 12. 3. 1922, str. 4 in 5.

⁵¹ Prav tam.

⁵² »Zarja«, *Jutro*, št. 67, 19. 3. 1922, str. [2].

NEPERIODIČNE PUBLIKACIJE

Каталогъ книгъ общества »Русская Печать«, Ruski tisk, Russkaja Pečatj D. ZO.
Z. Krško, Slovenija, Jugoslavija.

URADNI LIST

Kraljevina SHS, Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Ljubljana, 2. 5. 1921, let. 3,
št. 46, str. 244.

Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 36, Ljubljana,
10. 4. 1922, str. 240.

Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 76, Ljubljana,
17. 7. 1922, str. 507.

Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 89, Ljubljana,
26. 8. 1922, str. 595.

Kraljevina SHS, Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, let. IV, št. 122, Ljubljana,
27. 11. 1922, str. 861.

Kraljevina SHS, Uradni list deželne vlade za Slovenijo, let. V, št. 15, Ljubljana, 12.
2. 1923, str. 107.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 33, Ljubljana,
18. 4. 1924, str. 205.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 44, Ljubljana,
15. 5. 1924, str. 282.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 87, Ljubljana,
17. 9. 1924, str. 516.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VI, št. 88, Ljubljana,
20. 9. 1924, str. 528.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 2, Ljubljana,
12. 1. 1925, str. 10.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 10, Ljubljana,
29. 1. 1925, str. 48 in 52.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. VII, št. 9, Ljubljana,
10. 4. 1925, let. VII, št. 35, str. 210.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. IX, št. 1, Ljubljana,
2. 1. 1927, str. 3.

Kraljevina SHS, Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, let. XI, št. 16, Ljubljana,
16. 2. 1929, str. 138.

ČASNIŠKO GRADIVO

Jugoslavija 1921, 1922

Jutro 1921, 1922, 1923, 1924

Nova doba 1921, 1923, 1924, 1925, 1926

Obrtni vestnik 1922

Slovenec 1922

Slovenski narod 1921, 1922, 1923, 1926, 1940

Tabor 1921, 1922

Trgovski list 1922

Zarja 1921, 1922

SUMMARY

MILAN AUMAN PUBLISHING HOUSE OF RUSSIAN BOOKS IN KRŠKO AND RUSSIAN MONTHLY ZARJA IN CELJE

Russian emigrants who left their homeland after the end of the civil war and found refuge in the Kingdom of Yugoslavia were mostly living in poverty. However, given their high education, the need for Russian books and other text material in Russian language was considerable. The exact number of printed items in the Kingdom of Yugoslavia is not possible to provide as many Russian emigrant publications were intentionally destroyed due to their actual or allegedly anti-communist content in Yugoslavia after the war. There is an assumption that a maximum of 2,500 titles of non-periodic print and 360 titles of periodic print were published between 1920 and 1944. The characteristic of Russian emigrant non-periodic issues was that they were published in small print runs, usually in 500 copies. Out of the total of 1,556 known titles of non-periodic issues, only 1,046 were published in Belgrade. Only 120 non-periodic issues were published in the whole Slovenian territory. The above-mentioned prints cover different types of genres, and the most comprehensive among them are theology, politics, and military, followed by text books and prints in historiography. The number of published literary works was considerably lower. At the top of all published Russian non-periodic prints in the Slovenian territory were text books. They were published exclusively by one publisher – Milan Auman from Krško. Out of 145 text books that were published in the Kingdom of Yugoslavia, Auman published 101. His public trading company named Maison de commerce Milan Auman & Comp. was registered in a trade register on 9 April 1921 as a commission wholesale trade. Incidentally, his associate Aleksander I. Zagraženskij was a trader. From 1921, Auman engaged in several various activities, including publishing sheet music of Sjevernaj Lir, marketing of folding beds, promotion and decorative activities, abacus manufacture, publishing Russian calendars, postcards with Russian motifs, and sale or return of books of his own or foreign publishing house. At the beginning of 1922, Auman employed only Russian emigrants. The company existed for a short period and was liquidated already on 25 December 1924. During the liquidation proceedings, Auman and his business partners opened a new company named Ruski tisk (Russkaja Pečatj or Russian print) which was also unsuccessful, leading to an extraordinary meeting of associates where the liquidation of the company was decided on 20 December 1924. Similar activity to Auman's were undertaken by Russian Emigrant Andrej Rafajlovič Milevski who, mostly owing to existential reasons, started to publish a Russian monthly named *Zarja*. Articles published in the monthly were written in Russian, Slovenian, and Serbo-Croatian language, and it also contained poems. Milevski as well as Auman experienced failure.